

Polsko-skandynawskie stosunki kulturalne, naukowe i polityczne od XVI do XX wieku, pod red. A. Kłonczyńskiego, G. Majewskiej, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2021, 156 ss.

Wydana w połowie 2021 roku nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Gdańskiego antologia pt. *Polsko-skandynawskie stosunki kulturalne, naukowe i polityczne od XVI do XX wieku* jest plonem naukowej debaty zorganizowanej po raz kolejny przez Uniwersytet Gdański we współpracy z Instytutem Polsko-Skandynawskim w Kopenhadze. Jak wynika ze słowa wstępnego redaktorów, gdańskie spotkania kontynuują tradycje badań nad wymianą gospodarczą, stosunkami politycznymi i relacjami kulturalnymi prowadzonymi „ze wskazaniem na rolę wybitnych osobowości łączących Polskę i kraje skandynawskie na przestrzeni wieków” (s. 7).

Tematyka otwierających antologię tekstów sytuuje się w XVI i XVII wieku. Szkic Helgego Clausena (z Instytutu Polsko-Skandynawskiego) pt. *Danske studerende ved Det pavelige Seminarium i Braunsberg (Braniewo) efter den lutherske reformation* rzuca światło na mało znane zagadnienia z pogranicza historii religii i historii szkolnictwa. Na tle napięć religijnych w Danii, spowodowanych ograniczeniami praw katolików po przejęciu władzy przez Christiana III i ogłoszeniu przez niego luteranizmu religią państwową, autor prezentuje portrety trzech Duńczyków przyjętych w poczet studentów Collegium Hosianum, pierwszego na terenie Rzeczypospolitej kolegium jezuickiego z siedzibą w Braniewie. Studiowanie na uczelniach katolickich było przez duńskie władze źle widziane i zamykało wiele ścieżek kariery¹, jednak braniewski ośrodek cieszył się na tyle dobrą sławą, że niektórzy z duńskich poddanych pomimo ryzyka pobierali naukę w jego murach. Natomiast tekst *Polska i jej dzieje w „Kronice królestwa duńskiego” Arilda Huitfeldta* autorstwa Krystyny Szelągowskiej, badaczki związanej z Uniwersytetem w Białymstoku, autorki i współautorki licznych opracowań poświęconych skandynawskiej historii, kieruje naszą uwagę na monumentalne, dziewięciotomowe dzieło duńskiego dygnitarza Arilda Huitfeldta (1546–1609). Badaczkę zainteresowały zwłaszcza zawarte w dziele treści polskie, które nie tyle układają się w spójny obraz Polski, ile funkcjonują jako nośnik dramatyizmu w tendencyjnie pomyślanej narracji Huitfeldta.

Kolejne dwa artykuły mają wspólnego bohatera w osobie opiniotwórczego autora i krytyka duńskiego Georga Brandesa (1842–1927). Michalina Petelska z Uniwersytetu Gdańskiego w tekście *A Georg Brandes Polish chronology and his Polish friends* opartym na jej wcześniejszych pracach wydanych w języku polskim ukazuje pobyty Brandesa w Warszawie, Krakowie i Lwowie. Poszerza tym kontekst

¹ Jeszcze w pierwszej połowie XVIII w. niechęć do katolickich uczelni była w duńskiej przestrzeni publicznej powszechna. Dowodów dostarczają m.in. wspomnienia Ludwiga Holberga, który jako beneficjent stypendium Rozenkrantz w 1712 r. musiał się zobowiązać, że podczas zagranicznej podróży studyjnej nie będzie pobierał nauk w ośrodkach katolickich (Holberg 1971: 62).

jego kontaktów z ziemią polskimi, dodając do dobrze już rozpoznanych przez badaczy wizyt autora *Wrażeń z Polski* na terenach zaboru pruskiego także podróże po miastach zaboru rosyjskiego. Z kolei Sylwia Izabela Schab (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza) w analizie *Georga Brandesa literatura duńska w Polsce* potwierdza – skrupulatnie przeprowadzoną analizą kwantytatywną tłumaczeń duńskiej literatury na język polski w okresie 1819–1939 – wpływ Brandesa i jego recepcji w Polsce na wzrost zainteresowania literaturą duńską wśród polskich czytelników. Swoje ustalenia traktuje jako początek dalszych badań nad recepcją literatury duńskiej w Polsce.

Na wieku XX ogniskują swe zainteresowania autorzy zamykający antologię. W tekście *Strzeмиński, Kobro, Stażewski. Wystawy polskich artystów w Danii i Norwegii w 1985 i 1986 roku* Jordan Siemianowski (Uniwersytet Szczeciński) prezentuje polityczno-instytucjonalne uwarunkowania wymiany kulturowej między Polską a Skandynawią po II wojnie światowej, ze szczególnym zaakcentowaniem relacji polsko-duńskich. Na tak nakreślonym tle opisuje okoliczności zorganizowania w Skandynawii wystawy polskich konstruktywistów. Sam autor nazywa swój tekst „przyczynkarskim”, sugerując, iż jest on zapowiedzią większego projektu poświęconego powojennym kontaktom kulturowym Polski ze Skandynawią. Natomiast Bolesław Hajduk z Instytutu Polsko-Skandynawskiego w Kopenhadze obszernym szkicem zatytułowanym *Polskie wychodźstwo w Danii i jego wkład w podtrzymanie świadomości narodowej, postaw patriotycznych, wiary oraz idei Polski suwerennej wśród młodego pokolenia Polek i Polaków na emigracji* wpisuje się w nurt badań nad losami rozrzuconych po świecie polskich społeczności.

Polsko-skandynawskie stosunki kulturalne, naukowe i polityczne od XVI do XX wieku charakteryzuje swoista polifoniczność wątków, ale czasoprzestrzenność artykułów nie do końca zgadza się z tą, którą sugeruje tytuł publikacji. O ile bowiem wielowiekowa cezura czasowa znajduje potwierdzenie na chronologicznej osi tematyki artykułów, o tyle przestrzenny zasięg prezentowanych w nich ustaleń ogranicza się w zasadzie wyłącznie do obszarów polsko-duńskich. Jedyne tekst Siemianowskiego poszerza częściowo perspektywę o Norwegię, ale to moim zdaniem nie usprawiedliwia przymiotnika „skandynawski” w tytule.

Należy jednak zaznaczyć, że jako zapis i podsumowanie międzynarodowej debaty naukowej gdańska publikacja spełnia doskonale swoją funkcję. W sposób ciekawy i przystępny informuje o naukowych poszukiwaniach ukierunkowanych na relacje między Polską a północnym skrawkiem naszego kontynentu, zapraszając przy tym do dialogu. Jej lekturę można polecić skandynawistom, kulturoznawcom i historykom, a w zasadzie wszystkim zainteresowanym pozycjonowaniem Polski na mapach Europy – mapach historycznych, politycznych i mentalnych.

Maria Sibińska
Uniwersytet Gdański

Bibliografia

Holberg, L. (1971). *Værker i tolv bind*. T. 12. Kjøbenhavn: Rosenkildeog Bagger.